

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΡΙΑΔΑΚΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ:

«Η τέχνη πρέπει να ξεβοηλεύει»

«Η τέχνη θα πρέπει να είναι λίγο άβολη. Να βγάξει τον αναγνώστη, τον ακροατή ή τον θεατή από την ασφάλειά του κι από μια συνθήκη οικειότητας. Να μην δίνει απαντήσεις αλλά να θέτει ερωτήματα».

Ο "Αδελιός τόπος" περιγράφει μια δυστοπία. Ένα εφιαλτικό τοπίο που μοιάζει να μην υπάρχει αλλά συγχρόνως το γνώθεις οικείο. Σαν να περιγράφεις κάπως το "κουκούτσι" της εποχής μας. Πόσο κοντά είναι αλήθεια ο "Αδελιός τόπος" στο σήμερα;

Όταν ξεκίνησα να γράφω δεν έθεσα τέτοια ερωτήματα, ούτε είχα σκοπό να μιλήσω για την εποχή μου. Αυτό θα με παρέλυε. Δεν ήξερα, λοιπόν, για το τι θα μιλήσω ή τι μπορεί να είναι πίσω από αυτό που γράφω. Μια ιστορία ήθελα να πω, μια ιστορία που θα με συνάρπαζε κι εμένα. Από εκεί και πέρα, εισπράττω την πραγματικότητα, τη μεταβολίζω και αποτυπώνεται στο χαρτί ένας καινούριος κόσμος. Συνεπώς, μιλάμε για μια επινόημένη πραγματικότητα αλλά την ίδια στιγμή, ζώντας στην κοινωνία εισπράττω κάποια πράγματα τα οποία βγαίνουν όπως είναι στο μυθιστόρημα. Σε δεύτερη φάση, πάντως, διαβάζοντας αυτό που έχω γράψει, διαπίστωσα κι εγώ στοιχεία από το "κουκούτσι" που λες και σκέφτηκα πράγματα που μπορεί να κρύβονται πίσω από όσα έχω γράψει.

Το βιβλίο δημιουργεί στον αναγνώστη μια αίσθηση ότι υπάρχει κάτι υπερβολικό που, όμως, μοιάζει ρεαλιστικό. Μου έφερε στο μυαλό αυτό που έλεγε ο Μαγιακόφσκι ότι "η τέχνη δεν πρέπει να αντανακλά σαν τον καθρέπτη, αλλά σαν φακός να μεγεθύνει". Για σένα πώς πρέπει η τέχνη να στέκεται απέναντι στην πραγματικότητα;

Θα πρέπει να είναι λίγο άβολη. Να βγάξει τον αναγνώστη, τον ακροατή ή τον θεατή από την ασφάλειά του κι από μια συνθήκη οικειότητας. Να μην δίνει απαντήσεις αλλά να θέτει ερωτήματα. Κι αυτά όμως όχι πολύ έν-

τονα, γιατί θα πρέπει ο αναγνώστης να μπαίνει στη διαδικασία να νιώσει και να σκεφτεί μόνος του. Συνεπώς -για εμένα- λογοτεχνία δεν θα πρέπει να προκαλεί κάτι ξεκάθαρο, αλλά να μεταφέρει τον αναγνώστη σε μια περιοχή άγνωστη και θολή και μέσα σε αυτή να μπορείς εκείνος να σκεφτεί την ανθρώπινη κατάσταση. Άλλωστε η ανθρώπινη κατάσταση περιέχει μια ρευστότητα. Για να το πετύχει αυτό ο συγγραφέας μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορες τεχνικές. Μια από αυτές είναι και η μεγέθυνση. Μπορεί όμως να είναι και το αντίθετό της. Δηλαδή μια ψυχρότητα ως προς το συναίσθημα, όπως έκανε ο Κάφκα. Μια ψυχρότητα, όμως, που σε συγκλονίζει. Αυτά τα εργαλεία τα ψάχνω κι εγώ διαρκώς προσπαθώντας να απαντήσω στο ερώτημα πως θα αφηγηθώ μια ιστορία.

Σε μια συνέντευξή σου έχεις πει ότι από τη λογοτεχνία θα πρέπει να λείπουν τα ηθικά διδάγματα. Πέρα από το "καλό" και το "κακό", πέρα από "όμορφο" και το "άσχημο", τι υπερασπίζεται κανείς;

Τις ρευστές περιοχές της ανθρώπινης ύπαρξης. Για εμένα ένας κόσμος που είναι άσπρο - μαύρο, σωστό - λάθος, καλό - κακό, δεν έχει ενδιαφέρον καλλιτεχνικό.

Αρα η αμφιβολία μας πάει μπροστά;

Είναι το ξεβόλεμα που έλεγα και νωρίτερα. Μιλάμε για ημιτόνια συναισθημάτων και καταστάσεων. Για πράγματα που αναρωτιέσαι "είναι ή δεν είναι;" και που μόνο ο αναγνώστης πρέπει να δώσει την απάντηση. Μέσα από αυτή τη διαδικασία ο εσωτερικός κόσμος του ίσως να γίνει πιο πολύπλοκος, ίσως κι ο ίδιος να γίνει πιο υποψιασμένος και συνειδητός πολίτης. Όμως εμένα δεν με ενδιαφέρει αυτό, ούτε βέβαια αν θα γίνει καλύτερος άνθρωπος διαβάζοντας το βιβλίο.

Σε ενδιαφέρει όμως η συγκίνηση;

Ναι, αυτό με ενδιαφέρει. Αυτό είναι κομμάτι της ματαιοδοξίας αυτού που κάνω. Με ενδιαφέρει να συγκινηθεί, να κλονιστεί.

Πολλοί συγγραφείς δένονται με τους ήρωές τους. Εσύ έχεις ακόμα έγνοιες τον δικό σου αντήρωα;

Όπως αναφέρεται και στο βιβλίο αυτός ο άνθρωπος είναι σαν μια αίθουσα που ακούγονται φωνές. Είναι δηλαδή σαν ένας τόπος, που μέσα από αυτόν μιλάει μια εποχή και μια κοινωνία. Με αυτή την έννοια τον κουβαλώ ως ένας άνθρωπος κι εγώ που είμαι καθηλωμένος σε ένα περιβάλλον, σε μια κουλτούρα, σε μια κατάσταση και ο οποίος παλεύω για να μπορέσω να δω τα πράγματα με μια διαφορετική ματιά.

Θα λέγαμε ότι ο πρωταγωνιστής σου έχει κάτι τραγικό. Είναι ένας άνθρωπος που καθορίζεται από τα πράγματα και μοιάζει σαν να είναι προδιαγεγραμμένα αυτά που τού συμβαίνουν...

Όντως υπάρχει κάτι τραγικό σε αυτόν, το οποίο δεν το είχα συνειδητοποιήσει όταν έγραφα. Προέκυψε, όμως, από μόνο του.

Γιατί οι άνθρωποι λένε ιστορίες; Μήπως για να δώσουν ένα νόημα στον κόσμο ή να ξεριζώσουν ανυπαίχτους τους;

Πρόσφατα διάβασα το βιβλίο "Περί θανάτου" του Στάντερ. Εκεί λέει ότι η ανθρωπότητα ανέπτυξε τη γλώσσα μετά το σοκ που δέχθηκε όταν συνειδητοποίησε τη θνητότητα. Δεν ήταν κάτι αυτονόητο αυτό. Ο πρώτος πίθηκος ή ο πρώτος άνθρωπος δεν γνώριζαν ότι θα πεθάνουν. Πώς λοιπόν διαχειριζόμαστε αυτό το σοκ; Με τη γλώσσα. Εφευρίσκοντας το παρελθόν και το μέλλον. Συνεπώς, νομίζω ότι με τις ιστορίες βάζουμε τα πράγματα σε μια τάξη αλλά και διαχειριζόμαστε το δεδομένο του θανάτου.

Για παρηγορία δηλαδή;

Για παρηγορία αλλά και για να ζήσουμε, γιατί ζούμε μέσα από τις ιστορίες.

Οι συγγραφείς πλάθοντας ιστορίες μπαίνουν στα παπούτσια πολλών ανθρώπων και με ένα τρόπο είναι σαν να ζουν και πολλές ζωές. Το νιώθεις κάπως έτσι;

Το νιώθω. Ωστόσο, είναι νομίζω περιορισμένη αυτή η δυνατότητα και καθορίζεται από μια αίσθηση μέσα σου. Για παράδειγμα, μπορεί να έχω μια ζωή κανονική, να ανήκω σε ένα σύνολο κ.λπ., αλλά συγχρόνως μπορεί να έχω και την αίσθηση του παρία μέσα μου. Να νιώθω, δηλαδή, ότι ένα κομμάτι του εαυτού μου δεν ανήκει σε αυτό το σύνολο. Ως εκ τούτου, ως συγγραφέας, με ενδιαφέρει να γράψω γι' αυτό, αλλά αυτό για το οποίο θα γράψω θα πρέπει να είναι κάτι που το περιέχω. Για να γράψω δηλαδή για έναν ήρωα που είναι παρίας, πρέπει να υπάρχει το αποτύπωμα τού μέσα μου, να έχω την αίσθησή του. Από εκεί και πέρα, ως παραμύθι, ο κάθε συγγραφέας φάνει τα στοιχεία που θα κάνουν αυτό το αποτύπωμα ρεαλιστικό.

Ένα ακόμα στοιχείο που βασανίζει τον ήρωά σου είναι εκείνο της ρίζας, της καταγωγής. Για εσένα τι σημαίνει πατρίδα;

Για πολλούς ανθρώπους που δεν ψάχνουν και δεν αμφιβάλλουν η απάντησή τους έχουν δοθεί. Είναι Έλληνες, χριστιανοί κ.λπ. Αυτές είναι ταυτότητες δοσμένες. Όμως στην εποχή μας ακόμα κι αυτές οι ταυτότητες έχουν κλονιστεί. Βλέπουμε για παράδειγμα στην Ελλάδα τον εθνικισμό και τον ρατσισμό προς τους ξένους, που αντανακλά τη δυσφορία που νιώθει κάποιος ο οποίος δεν πατάει σίγουρα στα πόδια του. Αντίθετα, ένας πατριωτισμός που νιώθει τη ρίζα καλά, δεν έχει ανάγκη να φερθεί βία. Έχει αυτοπεποίθηση.

Σε ό,τι με αφορά, πάντως, περιέχω κι εγώ κομμάτια από δοσμένες ταυτότητες, αλλά υπάρχουν και πολλά άλλα που αμφιβάλλω και τα ψάχνω.

Ο Ηρακλειώτης συγγραφέας Πάννης Νικολούδης με το τρίτο του βιβλίο με τίτλο "Αδελιός τόπος" που κυκλοφόρησε πρόσφατα, από τις εκδόσεις Πατάκι, μας μεταφέρει σε μια δυστοπία, σε ένα κόσμο εφιαλτικό. Πρωταγωνιστής του ένας αντιήρωας, ένας παρίας, που μόλις έχει αποφυλακιστεί και αναζητά να κάνει μια νέα αρχή στην κριτική ενδοχώρα. Μια αναζήτηση που θα εξελιχθεί σε τραγωδία...

Με αφορμή την κυκλοφορία του βιβλίου, συναντήσαμε τον Γιάννη στα Χανιά, όπου ζει και εργάζεται τα τελευταία χρόνια, και μιλήσαμε μαζί του για τον "άδειο τόπο" της εποχής μας, το «ξεβόλεμα» στο οποίο πρέπει να αποσκοπεί η τέχνη και τις «ρευστές περιοχές της ανθρώπινης ύπαρξης», που ο ίδιος επιχειρεί να αναδείξει και να υπερασπιστεί με την πένα του.

